

СЕКЦІЯ 4. ВМІННЯ ТА НАВИКИ УПРАВЛІННЯ ІСТОРИЧНОЮ СПАДЩИНОЮ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-387-6-27>

УПРАВЛІННЯ ІСТОРИЧНОЮ СПАДЩИНОЮ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Філіпович М. Б.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри всесвітньої історії*

*Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м.Луцьк, Україна*

Сьогодні ні у кого не викликає сумнівів, що історична спадщина це важливий елемент самоідентифікації нації. Завдяки спадщині є фізичне підтвердження існування історії народу. «Спадщина – це не лише будівлі й те, що їх оточує. У ширшому сенсі це ще і все, що робили та на що були спроможні наші пращури, усе, що було для них важливим і формувало їх як людей та націю» [4].

Війна яка триває в Україні з початку 2022 року на порядок денний винесла одне із ключових питань – збереження історичної спадщини, адже історія стала одним із наріжним каменем у цій війні. Ворог окрім фізичного знищення українців поставив собі за мету – максимально знищити всю історичну спадщину України.

Яскравим прикладом є, те як росіяни намагалися відсудити «Скіфське золото» після анексії Криму у 2014 р. Після майже 10 років судів артефакти з чотирьох музеїв Криму, які були представлені на виставці «Крим: золото й таємниці Чорного моря» в Амстердамі, повернулися до України. Музей Алларда Пірсона передав їх до Національного музею історії України. Росія за час окупації Криму вивезла з суверенної української території безліч культурних та історичних пам'яток.

Російські окупанти не лише грабували музеї, але й проводили варварські та абсолютно незаконні розкопки в Криму, під час злочинної забудови територій кримських заповідників і бездарної реалізації інфраструктурних проєктів (траса «Таврида» тощо) були безповоротно та безжално знищені цілісні культурні шари [2].

Слід, при тому зазначити, що окрім установ та організацій з України збереженням історичної культурної спадщини на території нашої держави займаються і європейські та міжнародні організації.

У березні 2022 року державна міністерка з питань культури та ЗМІ Клаудія Рот (Claudia Roth), спільно з міністерством закордонних справ ФРН, створила мережу установ, діяльність яких націлена на захист культурних цінностей в Україні та передбачає збір, координацію та розповсюдження в усьому світі інформації про загрози українській культурі, а також про потреби у допомозі та пропозиції щодо її надання – головним чином, з боку Німеччини. Центральним органом мережі став Німецький національний комітет ICOM [5].

Своїми думками про те, як зберегти пам'ятки та об'єкти культурної спадщини України, під час дискусійної панелі-онлайн під назвою «Культура як головна ціль російської війни в Україні», яка відбулася 26 травня 2022 року, поділилися українські та американські фахівці у галузі культури [8].

На думку виконавчої директорки Консультативної комісії США з публічної дипломатії при Державному департаменті Вівіан Вокер «Це справжня історія нації та індивідуальності проти вигаданої розповіді про «руській мір», який намагається проектувати таку морально-етнічну та духовну перевагу, якої просто не існує. Це міф. І те, що має українська самобутність та історія, є чимось дуже потужним. За цим лежить легітимність, і це представляє собою значну загрозу (для Росії, – ред.). Те, що Україна має зробити, і те, що колеги з Українського інституту, Міністерства закордонних справ та інших організацій, безсумнівно, вже роблять – це використати неймовірну силу цього нарративу для того, щоб окреслити унікальні риси української культури та самобутності, а також проілюструвати походження розповідей путіна про Україну» [8].

Зокрема, враховуючи, те, що з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну війська щодня знищують історичні, архітектурні та археологічні пам'ятки нашої країни. Так, накінець 2023 року в різних областях України постраждало 835 об'єкта культурної спадщини та повністю зруйновані 23 пам'ятки, 119 із них – національного значення, 674 – місцевого [1; 6].

Згідно з даними ОВА, з початку повномасштабного вторгнення повністю було зруйновано 23 пам'ятки, частково пошкоджено 648 пам'яток, ступінь пошкодження 164 об'єктів залишається невідомим. Серед культурних пам'яток в Україні, які постраждали або були цілеспрямовано знищені російськими загарбниками: Драматичний театр у центрі українського міста Маріуполь; Національний музей Григорія Сковороди на Харківщині; Харківська філармонія; Харківський

художній музей; Історико-краснзнавчий музей в Іванкові, де зберігалися роботи однієї з найвидатніших українських художниць Марії Приймаченко. Оскільки російські окупанти не мають нічого святого, вони завдали ракетних ударів й по церкві Різдва Пресвятої Богородиці у селі В'язівка, яка була побудована в 1862 році; Свято-Покровській церкві в місті Малині; храму святителя Феодосія у Чернігові; храму в Богородичному на Донеччині... Та багатьом іншим об'єктам української культурної спадщини.

Російські військові цинічно і нещадно обстрілюють музеї, меморіали, університетські будівлі, кінотеатри, кидають ракети на церкви, храми, собори, телевежі, пам'ятники. Росія не просто знищує українські міста та села, а систематично знищує українську культурну спадщину, яка налічує тисячі років.

Проект «Листівки з України» фіксує та демонструє шкоду, завдану українській культурній спадщині російськими військами внаслідок бомбардувань та обстрілів. 80 листівок з різних регіонів України, кожна з яких розповідає історію конкретної культурної пам'ятки та за яких обставин її було зруйновано або пошкоджено. 8 відомих українських та іноземних культурних діячів та публічних осіб озвучили історії зруйнованих пам'яток, зокрема британський актор Г'ю Бонневіль, литовська співачка Моніка Лу, український футболіст Андрій Ярмоленко, український гурт ДахаБраха та інші.

Про проект «Листівки з України» написали 41 іноземне медіа у 13 країнах. Зокрема, Corriere della sera, HuffPost, Yahoo News, SkyNews, De Standaard, La Vanguardia, Classic FM, Hindustan News Hub та інші.

По всьому світу завдяки посольствам України та партнерам було проведено понад 40 виставок для привернення уваги міжнародної спільноти до злочинів проти української культурної спадщини. Так, виставки відбулись у Португалії, Великій Британії, Індії, Японії, Нідерландах, Аргентині, США, Франції, ОАЕ та в інших країнах. До кампанії долучились українські інституції та лідери думок, а також 73 закордонні дипломатичні установи та Європейська комісія, які публікували листівки у своїх соціальних мережах 24 мовами [3].

6 грудня 2023 року у Києві пройшов міжнародний форум, на якому було започатковане створення концепції стратегії збереження пам'яток, історико-культурних об'єктів і територій. Вирішено, що першочергово буде обговорено відновлення пам'яток національного значення.

5 грудня 2023 року Міністерство культури України та Всеукраїнська Асоціація Охорони Культурної Спадщини, спільно з Міжнародною радою з охорони пам'яток та історичних місць ICOMOS (Париж,

Франція) провели Міжнародний форум на тему «Реставрація та відновлення культурної спадщини України після великої війни». Захід пройшов під патронатом Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ICCRROM) зі штаб-квартирою у Римі.

Основною метою заходу стало розроблення концепції Стратегії відновлення культурної спадщини, що поєднує позиції держави й професійної громадськості у сфері охорони культурної спадщини. Стратегія відобразить бачення всіх учасників процесу та відповідь на ряд принципових запитань: «За якими критеріями будуть обрані об'єкти для відновлення?», «В якій формі будуть відновлюватись пам'ятки?», «Які структури будуть займатись безпосередньо відновленням?» та інші.

Крім того, Стратегія стане базою, основою та обґрунтуванням для подання грантових запитів для отримання донорських коштів, джерелами яких в майбутньому можуть стати як репараційні та приватні кошти, так і пожертви спонсорів і меценатів, а також допомога, надана Україні в рамках міжнародної підтримки.

Таким чином, крім величезних людських страждань, війна, розв'язана росією, також несе загрозу культурній спадщині України – її релігійним об'єктам, історичним будівлям, музеям, пам'ятникам, традиціям, а отже постає питання про збереження її історичної культурної спадщини.

Література:

1. Бутко Кристина. Кордони пам'яті: хто допомагає рятувати українську культурну спадщину. <https://pragmatika.media/kordony-pam-iati-khto-dopomahaie-riatuvaty-ukrainsku-kulturnu-spadshchynu/>

2. Довгань Костянтин. Повернення дивовижних кримських скарбів: що таке Скіфське золото та кому насправді належить. https://24tv.ua/skifske-zoloto-shho-tse-yakiy-chas-pro-shho-rozpovidaye-yaka_n2440544
https://24tv.ua/skifske-zoloto-shho-tse-yakiy-chas-pro-shho-rozpovidaye-yaka_n2440544

3. Листівки з України. <https://ui.org.ua/postcards-from-ukraine-ua/>

4. Мазуренко Євгенія. Справа кожного. Чому ми маємо захищати культурну спадщину. <https://thepage.ua/ua/style/osobista-dumka/chomu-mi-mayemo-zahishhati-kulturnu-spadshinu>

5. Торстен Ландсберг, Наталія Корольова. Як ФРН допомагає захистити культурну спадщину України. <https://www.dw.com/uk/yak-nimechchuna-dopomahaie-zakhystyty-kulturnu-spadshchynu-ukrainy-a-61478758/a-61478758>

6. Хомченко Михайло. Доля культурної спадщини після війни: у Києві пройшов міжнародний форум на тему реставрації й відновлення. <https://www.depo.ua/ukr/life/restavratsiya-ta-vidnovlennya-kulturnoi-spadshchini-ukraini-pislya-velikoi-viyuni-202312061454747>

7. Як врятувати українську культурну спадщину від війни? <https://www.polskieradio.pl/398/8106/Artykul/>

8. Як врятувати українську культурну спадщину від війни? <https://www.polskieradio.pl/398/8106/Artykul/>